

JOANNA HOMAŃCZYK¹

Arbitraż inwestycyjny a podatki, czyli czego może nas nauczyć sprawa Cairn?²

Wpłynął: 20.04.2026. Akceptacja: 02.05.2026

Streszczenie

Opierając się na wyroku Stałego Trybunału Arbitrażowego z grudnia 2020 r. w sprawie *Cairn Energy* (PCA Case No. 2016-7), autorka omawia wybrane zagadnienia z obszaru relacji między sporami podatkowymi a mechanizmem rozstrzygania sporów w ramach międzynarodowego arbitrażu inwestycyjnego (ISDS). W artykule wyjaśniono znaczenie międzynarodowych traktatów inwestycyjnych, a także rolę, jaką odgrywają w nich klauzule jurysdykcyjne i klauzule w przedmiocie standardów ochrony inwestorów i inwestycji. Szczególną uwagę poświęcono problemowi jurysdykcji trybunałów arbitrażowych w sprawach z wątkiem podatkowym oraz relacjom zachodzącym pomiędzy wykonywaniem przez państwo suwerennego władztwa podatkowego a naruszeniem wiążących je zobowiązań międzynarodowych. Zobrazowaniu wskazanych relacji służy dokonane w sprawie Cairn rozróżnienie na „spory podatkowe” (*tax disputes*) i „spory inwestycyjne dotyczące podatków” (*tax-related investment disputes*). Choć kontrowersyjny, mechanizm ISDS stanowi istotne narzędzie ochrony inwestorów wobec profiskalnych tendencji współczesnych państw, którego nie powinni lekceważyć również polscy decydenci.

Słowa kluczowe: arbitraż inwestycyjny, spory podatkowe, spory inwestycyjne dotyczące podatków, klauzule jurysdykcyjne, mechanizm ochrony inwestora.

¹ Badania wykorzystane w artykule nie zostały sfinansowane przez żadną instytucję.

² Joanna Homańczyk – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Polska), ORCID: 0009-0009-3778-4586

JOANNA HOMAŃCZYK

Investment Arbitration and Taxes: What Can the Cairn Case Teach Us?

Abstract

Referring to the judgment of the Permanent Court of Arbitration in the Cairn Energy case (PCA Case No. 2016-7, issued in December 2020), the author discusses selected issues that occur with regard to the relationship between tax disputes and the Investor-State Dispute Settlement mechanism (ISDS). The article explains the importance of international investment treaties as well as the role of certain clauses included within them: jurisdictional clauses and investor and investment protection standards' clauses. Particular attention is paid to the problem of arbitral tribunals' jurisdiction in disputes involving tax elements, as well as to the relationship between the exercise of a state's sovereign taxing powers and the breach of its international obligations. The distinction drawn in the Cairn case between "tax disputes" and "tax-related investment disputes" serves to illustrate these issues. Although controversial, ISDS is a powerful tool for protecting investors against the pro-fiscal ambitions of modern states, which should not be ignored by Polish decision-makers.

Keywords: investment arbitration, tax disputes, tax-related investment disputes, jurisdictional clauses, Investor-State Dispute Settlement mechanism.

Wprowadzenie

W dobie globalizacji powracającym wątkiem jest zapewnienie sprawiedliwego podziału wpływów z podatków (tzw. *fair share*) pomiędzy państwami, na terytorium których działalność prowadzą przedsiębiorstwa międzynarodowe. Nieco rzadziej rozważa się, czy na miano równie „sprawiedliwych” zasługują sposoby realizacji władztwa w dziedzinie opodatkowania, stosowane przez poszczególne państwa.

Dla rozpatrywania zagadnień tego rodzaju coraz bardziej przydatne okazują się wnioski z postępowań wszczynanych w trybie międzynarodowego arbitrażu inwestycyjnego. W przypadku niniejszej publikacji punktem wyjścia do analizy jest wyrok w sprawie Cairn Energy, wydany w grudniu 2020 r. przez Stały Trybunał Arbitrażowy w Hadze (dalej: „Trybunał”)³. Orzeczenie to stanowi płaszczyznę dla rozważenia dwóch pytań badawczych: (i) w jakim zakresie spory z wątkiem podatkowym mogą podlegać jurysdykcji trybunałów arbitrażowych oraz (ii) jakie znaczenie dla tej oceny ma przyjęte w sprawie Cairn rozróżnienie na „spory podatkowe” (*tax disputes*) i „spory inwestycyjne dotyczące podatków” (*tax-related investment disputes*). Celem artykułu jest wykazanie, że to rozróżnienie stanowi użyteczne narzędzie analityczne dla oceny „zdatności” rozpoznania sporów z wątkiem podatkowym w ramach postępowań arbitrażowych.

Analizę przeprowadzono w formule studium przypadku (*case study*), wykorzystując ponadto metodę dogmatyczną i teoretycznoprawną (analityczną). Metoda dogmatyczna posłużyła rekonstrukcji norm i standardów ochrony inwestycji wynikających z właściwych umów międzynarodowych oraz zasad interpretacji prawa międzynarodowego publicznego. Metoda teoretycznoprawna (obejmująca analizę pojęciową, rekonstrukcję i kategoryzację) została zastosowana do uporządkowania aparatu pojęciowego i typologizacji kategorii sporów z wątkiem podatkowym występujących w praktyce arbitrażu inwestycyjnego.

³ Cairn Energy PLC and Cairn UK Holdings Limited v. The Republic of India, PCA Case No. 2016-7, Final Award, 21.12.2020 r. Pozyskano z: <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw181339.pdf>, (dostęp: 15.12.2025 r.), dalej: „wyrok Cairn”.

Wyrok Cairn – fakty

Kiedy w 2006 r. brytyjskie przedsiębiorstwo naftowo-gazowe Cairn Energy (dalej: „Cairn”) przygotowywało się do wejścia na giełdę w Mumbaju, dużo uwagi poświęciło efektywności podatkowej planowanego przedsięwzięcia. Kluczowym etapem w procesie było przeniesienie udziałów spółki zarejestrowanej na Jersey ze spółki z Wielkiej Brytanii do spółki w Indiach⁴.

Co czyniło spółkę z Jersey tak wyjątkową? Między innymi to, że choć z perspektywy prawa indyjskiego miała ona status nierezydenta, to pośrednio posiadała też prawa do pewnych aktywów kopalnych, fizycznie znajdujących się w Indiach (złoża ropy naftowej i gazu ziemnego). Wartość tych aktywów, cennych z samego założenia, była w 2006 r. znacznie wyższa niż w 1996 r., kiedy wspomniany inwestor je nabywał.

Oceniając później prawidłowość rozliczeń Cairn, indyjskie organy podatkowe uznały, że istotą ekonomiczną transakcji z 2006 r. nie było przeniesienie udziałów spółki zagranicznej, lecz pośrednie przeniesienie zlokalizowanych w Indiach składników majątku kapitałowego (tzw. pośredni transfer zagraniczny, *offshore indirect transfer*, OIT)⁵. W związku ze wzrostem wartości aktywów w czasie doprowadziło ono do powstania zysku kapitałowego o równowartości ok. 5,5 mld dolarów amerykańskich (*US\$ 5.5 billion*) – który to zysk powinien podlegać opodatkowaniu zgodnie z właściwymi przepisami indyjskimi⁶.

Skutecznemu opodatkowaniu takich transakcji jak w sprawie Cairn początkowo stało na przeszkodzie brzmienie owych „właściwych przepisów”, które to – w 2006 r. – nie umożliwiało objęcia pośrednich transferów zagranicznych zakresem opodatkowania⁷. Stan ten uległ zmianie w maju 2012 r., kiedy to władze indyjskie doprowadziły do uchwalenia istotnej nowelizacji przepisów ze skutkiem od 1 kwietnia 1962 roku. Dała ona organom podatkowym podstawę, aby zażądać od Cairn

⁴ Więcej na temat historii działalności Cairn w Indiach oraz samej reorganizacji, zob. wyrok Cairn, zwłaszcza nr 18–78, 1142–1144 oraz 1458.

⁵ Pośrednie transfery zagraniczne obejmują różnego rodzaju działania dokonywane pomiędzy podmiotami powiązаныmi lub niepowiązаныmi i skutkujące przeniesieniem całości lub części prawa własności aktywów finansowych (udziałów, akcji itp.), których wartość pochodzi w znacznej mierze z aktywów znajdujących się w innym kraju niż kraj rezydencji podatkowej lub stałego zakładu zbywczy. Szerzej zob. *The Taxation of Offshore Indirect Transfers – A Toolkit*, International Monetary Fund (IMF), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), United Nations (UN), World Bank Group (WBG). Pozyskano z: https://www.tax-platform.org/sites/pct/files/publications/PCT_Toolkit_The_Taxation_of_Offshore_Indirect_Transfers.pdf (dostęp: 15.12.2025 r.), s. 5, 7 oraz 10–12.

⁶ Zwłaszcza art. 9 ust. 1 pkt (i) indyjskiej ustawy o podatku dochodowym z 1961 r., choć Indie powoływały się również na inne możliwe podstawy opodatkowania. Szerzej zob. wyrok Cairn, nr 638–639, 876–877, 902, 1026–1040, 1044, 1046.

⁷ Co potwierdził wcześniej Sąd Najwyższy Indii w sprawie z 20 stycznia 2012 r. w sprawie *Vodafone International Holdings B.V. vs. Union of India*, zob. wyrok Cairn, nr 1204–1249.

zapłaty całkowitej kwoty około 4,4 mld dolarów amerykańskich (*US\$ 4.4 billion*) podatku od zysków kapitałowych z odsetkami i dodatkowymi sankcjami⁸.

Z takim stanem rzeczy nie zgodziły się dwie spółki z grupy Cairn⁹ i jeszcze przed ostatecznym rozstrzygnięciem sprawy przez indyjskie organy podatkowe wszczęły postępowanie arbitrażowe przed Trybunałem, podnosząc naruszenie przez Indie zobowiązań wynikających z Umowy z 14 marca 1994 r. między Rządem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej a Rządem Republiki Indii w sprawie promocji i ochrony inwestycji¹⁰.

Arbitraż inwestycyjny – zarys problematyki

Stanowisko spółek Cairn sprowadzało się do twierdzenia, że wymierzonym w nich traktowaniem – zwłaszcza retroaktywnym naliczeniem podatku od zysków kapitałowych – Indie naruszyły standard sprawiedliwego i słusznego traktowania (*fair and equitable treatment*, dalej: „FET”)¹¹, o którym mowa w art. 3(2) BIT WB-Indie¹².

Klauzula, której naruszenie podniosły spółki, formułuje jeden ze standardów ochrony inwestorów i inwestycji¹³, do przestrzegania których mogą zobowiązać się

⁸ Dalej również jako „nowelizacja z 2012 r.”. Zob. wyrok Cairn, nr 123–124, 186, 625 lit. g), 1045–1059.

⁹ Tj. Cairn UK Holdings Limited oraz jej spółka matka, Cairn Energy PLC, dalej zbiorczo jako: „spółki Cairn”. Stroną przeciwną było w sprawie Cairn państwo indyjskie, dalej również jako: „Indie”.

¹⁰ *Agreement of 14 March 1994 between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Republic of India for the Promotion and Protection of Investments, entered into force 6 January 1995*. Pozyskano z: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/1613/download> (dostęp: 17.03.2026), zwana również: UK–India Bilateral Investment Treaty, dalej jako: „BIT WB-Indie”. W sprawie Cairn Trybunał powołano w oparciu o art. 9 BIT WB-Indie oraz Regulamin Arbitrażowy Komisji Narodów Zjednoczonych do spraw Międzynarodowego Prawa Handlowego z 1976 r. (*The Arbitration Rules Of The United Nations Commission On International Trade Law, 1976*), zwany UNCITRAL.

¹¹ W polskiej literaturze sformułowanie „fair and equitable” tłumaczone jest również jako traktowanie „sprawiedliwe i równe” bądź „bezzstronne i słuszne”, zob. np. B. Kuźniacki, *Międzynarodowy arbitraż...*, s. 265 oraz F. Balcerzak, S. Sołtysik, *Jurysdykcja trybunałów arbitrażowych w sporach inwestycyjnych a kwestia rozszerzenia zgody na arbitraż państwa przyjmującego w wyniku zastosowania klauzuli największego uprzywilejowania*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2013, 12, s. 133–165, s. 143.

¹² Wyrok Cairn, nr 624, 626–627, 875, 879, 904, 922, 930, 1019, 1021–1025, 1824.

¹³ Wśród pozostałych gwarancji wymienia się: (i) ochronę przed dyskryminacją (realizowaną poprzez klauzule traktowania narodowego „NT” i najwyższego uprzywilejowania „MFN”), (ii) ochronę przed wywłaszczeniem (odpowiedniość odszkodowania, wywłaszczenie bezpośrednie lub za pomocą środków mających podobny skutek), (iii) zakaz ograniczania transferów kapitału przez rządy państw przyjmujących. BIT-y mogą również zawierać tzw. „klauzule parasolowe”, odnoszące się do przestrzegania zobowiązań przyjętych w odniesieniu do konkretnej inwestycji (klauzule stabilizacyjne). Naruszenie części z tych klauzul podnosiły również spółki w sprawie Cairn, ostatecznie jednak za nadrzędne Trybunał uznał roszczenie z tytułu naruszenia art. 3(2) BIT WB-Indie i to właśnie ten zarzut rozpatrzył w pierwszej kolejności. Zob. M. Latek, L. Puccio, *Investor-State Dispute Settlement (ISDS) – State of play and prospects for reform*, briefing nr PE 545.736 dla Parlamentu Europejskiego ze

państwa zawierające tzw. międzynarodowe traktaty inwestycyjne (w większości dwustronne umowy o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji, *bilateral investment treaties*, dalej: „BIT”¹⁴). Postanowienia tego rodzaju mają realizować ogólny cel traktatów inwestycyjnych, jakim jest wspieranie i promowanie inwestycji zagranicznych, a także ich długotrwała, stabilna i efektywna ochrona¹⁵. Zobowiązanie się do przestrzegania standardów ochrony inwestycji ma z jednej strony prowadzić do stworzenia w danym państwie stabilnego otoczenia prawnego, sprzyjającego napływowi i rozwojowi inwestycji, z drugiej zaś – chronić zagranicznych inwestorów przed czynnikami redukującymi poziom bezpieczeństwa, jak ryzyka polityczne czy nadużycia władzy państwowej¹⁶.

Postanowienia BIT regulujące standardy ochrony inwestycji mają charakter materialnoprawny i kreują bardzo konkretne uprawnienia. Naruszenie uzgodnionych standardów przez państwo goszczące inwestycję może stanowić dla zagranicznego inwestora podstawę dochodzenia roszczenia odszkodowawczego. Realizację tego ostatniego umożliwiają klauzule jurysdykcyjne – postanowienia, za pomocą których państwa-strony traktatu wyrażają zgodę na poddanie ewentualnych spraw z naruszenia BIT pod rozstrzygnięcie w postępowaniu arbitrażowym¹⁷. Ponieważ inwestorom z drugiego państwa-strony przysługuje jednostronne uprawnienie do wszczęcia takiego postępowania wobec państwa goszczącego inwestycję, klauzule jurysdykcyjne postrzega się w literaturze jako swoistą „ofertę” poddania sporu pod arbitraż, którą państwo przyjmujące inwestycję kieruje do tych inwestorów¹⁸. Można powiedzieć, że klauzule te tworzą alternatywny mechanizm rozstrzygania – tudzież rozwiązywania¹⁹ – sporów pomiędzy państwami

stycznia 2015 r., European Parliamentary Research Service. Pozyskano z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI\(2015\)545736_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI(2015)545736_EN.pdf) (dostęp: 16.03.2026 r.), s. 2–3.

¹⁴ Ściśle rzecz biorąc, zwrot *Bilateral Investment Treaty* (BIT) odnosi się wyłącznie do umów dwustronnych. Ponieważ jednak w praktyce to właśnie te umowy zawiera się najczęściej (a więc i wykorzystuje jako podstawę dla postępowań arbitrażowych), to zwrot „BIT” bywa również używany na określenie wszystkich traktatów inwestycyjnych, także wielostronnych (*international investment agreements*, IIA). Dla uproszczenia, tak też będzie rozumiany i w niniejszym opracowaniu. Zob. F. Balcerzak, S. Sołtysik, *op. cit.*, przyp. 1 oraz s. 138.

¹⁵ Innym mechanizmem zorientowanym na realizację tego celu jest np. „przedłużona” ochrona inwestycji na wypadek wypowiedzenia umowy, zob. B. Kuźniacki, *Międzynarodowy arbitraż...*, s. 254.

¹⁶ *Ibidem*, s. 255. Zob. też M. Latek, L. Puccio, *op. cit.*, s. 2.

¹⁷ W odniesieniu do Cairn taką klauzulę zawierał art. 9 BIT Indie-WB, zob. Wyrok Cairn, nr 756.

¹⁸ Niekiedy traktaty inwestycyjne obejmują również alternatywne mechanizmy, jak postępowanie przed sądami krajowymi państwa przyjmującego lub inną procedurę uzgodnioną przez strony sporu. Szerzej na ten temat zob. F. Balcerzak, S. Sołtysik, *op. cit.*, s. 138–139. Por. również M. Latek, L. Puccio, *op. cit.*, s. 1–2.

¹⁹ Referując do arbitrażu inwestycyjnego w polskiej literaturze mówi się zarówno o „rozstrzyganiu”, jak i „rozwiązywaniu” sporów, co może powodować wątpliwości co do statusu tego typu postępowań jako alternatywnych metod rozwiązywania sporów. Wydaje się, że zaliczenie arbitrażu inwestycyjnego do ADR będzie możliwe, jeśli pojęciem tym obejmiemy również te procedury umożliwiające wiążące

i inwestorami zagranicznymi (w angielskich opracowaniach określany jako *Investor-State Dispute Settlement*, dalej: „ISDS”).

Wartość klauzul jurysdykcyjnych nietrudno dostrzec. Ułatwiają one egzekwowanie zobowiązań podjętych przez państwa przyjmujące, mają też zapewniać inwestorom neutralny grunt załatwiania spraw spornych wynikających z naruszenia traktatu – (co ma szczególne znaczenie, jeśli sądy państwa przyjmującego są niesprawne lub nieskuteczne, bądź też wymiar sprawiedliwości nie jest w pełni niezależny od władzy wykonawczej)²⁰. Nie należy również zapominać o działaniu wizerunkowym. O ile solidna siatka BIT zawierających klauzule jurysdykcyjne wzmacnia wiarygodność i atrakcyjność państw jako potencjalnych gospodarzy dla inwestycji zagranicznych, o tyle brak takich umów bądź też naruszanie zobowiązań w nich ustanowionych klimat istotnie osłabia ten klimat²¹.

Warto przy tym pamiętać, że w prawie międzynarodowym umowy zawierane są pomiędzy państwami – suwerennymi podmiotami o formalnie równorzędnej pozycji, które negocjując, podpisując i ratyfikując traktaty, suwerenność tę dobrowolnie ograniczają²². W tym zakresie jednym z najbardziej delikatnych obszarów jest oczywiście niezależność, nie może więc dziwić, że zgoda państwa na wszczęcie jakiegokolwiek postępowania, które miałyby prowadzić do wydania wobec niego wiążącego rozstrzygnięcia, jest zazwyczaj wyjątkiem od reguły²³. Na tym tle mechanizm ISDS jawi się jako rozwiązanie atypowe – nie tylko bowiem umożliwia uzyskanie egzekwowalnego orzeczenia przeciwko państwu, lecz uprawnienie do wszczęcia postępowania umożliwiającego jego wydanie przyznaje określonej kategorii podmiotów prywatnych niebędących stroną umowy²⁴.

Paradoksem jest, że choć w świetle dostępnych statystyk zdecydowana większość sporów inwestycyjnych rozstrzygana jest na korzyść państw²⁵, to system

załatwienie sporu, które wynikają *sensu largo* z uzgodnień umownych pomiędzy podmiotami zdolnymi do zawierania umów. Por. H. Filipczyk, *Podstawowe pojęcia*, [w:] *Negocjacje z organami podatkowymi jako forma rozwiązywania sporów. Czy negocjowanie podatków jest sprawiedliwe?*, Warszawa 2023. Pozyskano z: <https://sip.lex.pl/#/monograph/369543462/9?keyword=filipczyk&tochHit=1> (dostęp: 14.03.2026).

²⁰ M. Latek, L. Puccio, *op. cit.*, s. 1–2.

²¹ Zob. B. Kuźniacki, *Międzynarodowy arbitraż...*, s. 255, oraz M. Latek, L. Puccio, *op. cit.*, s. 2.

²² J. Kranz, *Pojęcie suwerenności we współczesnym prawie międzynarodowym*, Warszawa 2015, s. 11, 115.

²³ Warunkiem *sine qua non* wszczęcia takiego postępowania jest w prawie międzynarodowym wyraźna lub dorozumiana – nigdy domniemana – zgoda indywidualnego państwa. Zob. F. Balcerzak, S. Sołtysik, *op. cit.*, s. 136–137 oraz 151–152.

²⁴ Innym przykładem jest system ochrony praw człowieka.

²⁵ Według statystyk publikowanych przez Konferencję Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD) zarzuty inwestorów zostały uwzględnione w 28,5% dotychczasowych spraw. Resztę rozstrzygnięć można uznać w uproszczeniu za korzystne dla państw, jako że nie doprowadziły one do stwierdzenia naruszeń, ewentualnie zakończyły się ugodą: w 37,9% rozstrzygnięć trybunały podzieliły stanowisko państw, 13,6% spraw zostało umorzonych, 17,3% zakończyło się ugodą, a w 2,6% nie zasądzone odszkodowania. Zob. *International Investment Agreements Navigator*, [w:] Investment

ISDS spotyka się z intensywną krytyką, a szereg różnych podmiotów – włączając w to Unię Europejską i jej państwa członkowskie – zdecydowało się pozbyć klauzul jurysdykcyjnych lub wypowiedzieć zawarte niegdyś BIT²⁶. Wskazuje się, że w kształcie przyjętym w traktatach inwestycyjnych „pierwszej generacji” mechanizm ISDS jest obciążony istotnymi wadami, w tym zwłaszcza faworyzuje zagranicznych inwestorów, umożliwiając im pozbycie się niewygodnych przepisów, co prowadzi do zachwiania równowagi między prawem do ochrony inwestycji a suwerennym prawem państw do regulowania swojego rynku²⁷. Dodatkowymi czynnikami komplikującymi ten krajobraz są: zaangażowanie Unii Europejskiej w politykę inwestycji zagranicznych oraz wypowiedzi TSUE w przedmiocie wewnątrzunijnych sporów inwestycyjnych²⁸.

Wyrok Cairn – studium przypadku

Lektura uzasadnienia wyroku Cairn dostarcza pola do wielu rozmyślań, nie tylko w obszarze „zdatności arbitrażowej” sporów z wątkiem podatkowym, ale również innych kontrowersyjnych tematów, jak opodatkowanie retroaktywne, czy problematyka granicy pomiędzy planowaniem podatkowym a unikaniem opodatkowania (już sama argumentacja merytoryczna mogłaby z powodzeniem stanowić przed-

Policy Hub. Pozyskano z: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements> (stan na 31.07.2025 r., dostęp: 17.03.2026).

²⁶ Porozumienie o wygaśnięciu Dwustronnych Traktatów Inwestycyjnych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, SN/4656/2019/INIT (Dz. Urz. UE L 169 z 29.05.2020 r., s. 1) oraz Dokument wypowiedzenia przez Rzeczpospolitą Polską Traktatu Karty Energetycznej oraz Protokołu Karty Energetycznej dotyczącego efektywności energetycznej i ośnośnych aspektów ochrony środowiska, sporządzonych w Lizbonie dnia 17.12.1994 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 946).

²⁷ Wśród innych, szczegółowych problemów wymienia się: (i) wadliwości konstrukcyjne BIT, w tym trudności interpretacyjne i związane z nimi ryzyko błędów, rozbieżności, nieprzewidywalności rozstrzygnięć oraz nadużyć, (ii) brak przejrzystości postępowań arbitrażowych (brak rejestru spraw i publicznego dostępu do dokumentów z postępowań), (iii) zbytnią swobodę wyboru arbitrów oraz problemy z ich niezależnością i bezstronnością (kwestia konfliktu interesów), (iv) wysokie koszty, zarówno samych postępowań (koszty pełnomocników i ekspertów, honoraria arbitrów), jak i zasądzone odszkodowań, a także (v) wpływ ISDS na ograniczenie władzy regulacyjnej państw – utrudnianie rządów podejmowania działań na rzecz realizacji celów publicznych. Wagę tych problemów unaocznia szeroki zakres spraw, w jakich inwestorzy zagraniczni kwestionowali zasadność zmian regulacyjnych (gaz, energia jądrowa, telekomunikacja, marketing, podatki i środki ochrony środowiska). Szerzej zob. M. Latek, L. Puccio, *op. cit.*, s. 2–3 oraz 4–6. Por. także G. Monbiot, *The lies behind this transatlantic trade deal*, The Guardian, 2 grudnia 2013. Pozyskano z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/dec/02/transatlantic-free-trade-deal-regulation-by-lawyers-eu-us> (dostęp: 17.03.2026).

²⁸ W. Szmidt, *Czy los wewnątrzunijnego arbitrażu inwestycyjnego został przesadzony? – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 2.09.2021 r., C-741/19, Republika Mołdawii przeciwko Komstroy LLC*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2022, nr 8, s. 45–50. Pozyskano z: <https://sip.lex.pl/#/publication/386298971/szmidt-wojciech-czy-los-wewnatrzunijnego-arbitrazu-inwestycyjnego-zostal-przesadzony-glosa-do> (dostęp: 17.03.2026).

miot co najmniej kilku opracowań)²⁹. Dla porządku warto więc zaznaczyć, że w wyroku Cairn Trybunał podzielił główny zarzut inwestorów, wiążąc naruszenie klauzuli FET przede wszystkim z nieuzasadnioną retroaktywnością dokonanej zmiany prawa³⁰. W ocenie Trybunału, jakkolwiek Indie miały suwerenne prawo do uchwalenia nowelizacji z 2012 r., to nadanie jej mocy wstecznej bez odpowiedniego uzasadnienia było równoznaczne z naruszeniem zasad pewności prawa i praworządności – a tym samym zobowiązań uzgodnionych w BIT³¹.

Kolejna część rozważań odnosi się do dwóch wybranych aspektów ograniczeń, jakim zawarcie BIT poddaje suwerenność państw: a) jurysdykcji trybunału arbitrażowego w sprawach z wątkiem podatkowym oraz b) zarysu relacji pomiędzy wykonywaniem przez państwo władztwa podatkowego a naruszeniem przez nie uzgodnionych zobowiązań międzynarodowych.

Oczywistym warunkiem wydania jakiegokolwiek ważnego orzeczenia jest to, że spór mieści się w zakresie przedmiotowym jurysdykcji sądu lub trybunału, który daną sprawę rozpatruje (jego właściwości rzeczowej). W omawianej sprawie problem tak pojętej „zdatności arbitrażowej” sporu Trybunał zbadał w dwóch ujęciach: w pierwszym (subiektywnym) ustalił, jaką właściwie kategorię spraw Wielka Brytania i Indie zgodziły się poddać arbitrażowi, w drugim natomiast (obiektywnym) – czy w ogóle mogły to uczynić³². Za potencjalnie istotne dla tych ustaleń Trybunał uznał przy tym (i) prawo międzynarodowe, zwłaszcza klauzulę jurysdykcyjną uzgodnioną w BIT WB-Indie, a także (ii) prawo krajowe właściwe ze względu na miejsce arbitrażu³³.

²⁹ Spółki Cairn skarżyły się nie tylko na samo opodatkowanie transakcji z mocą wsteczną, ale także na całokształt działań zorientowanych na realizację żądania podatkowego, w tym sposób prowadzenia postępowania weryfikacyjnego, podjęte środki zabezpieczające i egzekucyjne oraz generalnie podejście władz indyjskich do Cairn. Szerzej zob. wyrok Cairn, np. nr 625 lit. g)–h), 628, 1016, oraz 1023.

³⁰ Wyrok Cairn, nr 1250-1259 oraz 1807–1817. Por. także B. Kuźniacki, S. van Weeghel, *Cairn Energy: when retroactive taxation not justified by prevention of tax avoidance is unfair and inequitable*, „Arbitration International” 2023, 39(1), s. 125–154, <https://doi.org/10.1093/arbint/aiad003>, s. 133.

³¹ W literaturze wyrażano nadzieje, że pomimo przysługującego Indiom prawa do zakwestionowania wykonania wyroku Cairn w oparciu o regulację Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych sporządzonej w Nowym Jorku dnia 10 czerwca 1958 r. (Dz. U. z 1962 r. Nr 9, poz. 41), Indie wykażą się powściągliwością w tym zakresie. Jak można się było spodziewać, Indie nie zgodziły się z wyrokiem Cairn, określając go jako „wysoce wadliwy”. Zob. A. Vora, *Cairn Energy Plc and Cairn UK Holdings Private Limited v The Republic of India: Retroactive Tax Legislation When it Ceases to Meet the Fair and Equitable Treatment Standard*, „British Tax Review” 2021, nr 3, s. 287–297, <https://ssrn.com/abstract=3904571> (dostęp: 13.01.2026 r.), s. 296, a także K.A. Loya, V. Desai, *The Cairn Energy v. India Saga: A Case of Retrospective Tax and Sovereign Resistance against Investor State Awards*, „Kluwer Arbitration Blog”. Pozyskano z: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/arbitration-blog/the-cairn-energy-v-india-saga-a-case-of-retrospective-tax-and-sovereign-resistance-against-investor-state-awards/> (dostęp: 12.03.2025).

³² Zob. wyrok Cairn, nr 763, 792, 795.

³³ Zob. wyrok Cairn, nr 822.

Z perspektywy metodologicznej kluczowe znaczenie miało w tym kontekście poczynione przez Trybunał rozróżnienie na „spory podatkowe” (*tax disputes*) i „spory inwestycyjne dotyczące podatków” (*tax-related investment disputes*)³⁴. Pierwsza z tych kategorii obejmuje sprawy, których przedmiotem są szczegółowe kwestie związane z opodatkowaniem określonych zdarzeń, czy to na gruncie obowiązującego prawa krajowego, czy z uwzględnieniem elementu prawa międzynarodowego. Kategoria druga obejmuje natomiast spory, w których wątek podatkowy co prawda się pojawia, ale których istotą jest ocena zgodności działania państwa w sferze opodatkowania z jego zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego.

Wskazane rozróżnienie pozwoliło ustalić następujące kwestie. Przede wszystkim wykładnia art. 9 BIT WB-Indie, przeprowadzona zgodnie z zasadami wyrażonymi w Konwencji Wiedeńskiej o prawie traktatów³⁵, doprowadziła Trybunał do wniosku, że Wielka Brytania i Indie wyraziły zgodę na poddanie arbitrażowi wszelkich sporów inwestycyjnych, również tych, w których występuje wątek podatkowy³⁶. Rozpoznaniu sprawy Cairn w ramach postępowania arbitrażowego nie stały też na przeszkodzie regulacje prawa właściwego ze względu na miejsce arbitrażu³⁷, a ewentualne zastrzeżenia w tym zakresie (podnoszone przez Indie) dotyczyły w istocie sporów podatkowych³⁸. Tymczasem jednak, nawet jeśli sprawa Cairn dotyczyła podatków, to należała do kategorii sporów inwestycyjnych – jako że zadaniem Trybunału nie było ustalenie, czy zakwestionowane transakcje skutkowały powstaniem obowiązku podatkowego, ale czy sposób, w jaki Indie te transakcje opodatkowały spełniał standardy ochrony inwestycji gwarantowane przez BIT WB-Indie³⁹.

³⁴ Wyrok Cairn, nr 792–794.

³⁵ Zob. art. 31–32 konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów, sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439), <https://sip.lex.pl/#/act/16793853> (dostęp: 19.03.2026).

³⁶ Trybunał zauważył, że art. 9 BIT WB-Indie został sformułowany bardzo szeroko i nic w jego brzmieniu nie wskazuje na to, aby spory inwestycyjne związane z podatkami zostały z jego zakresu wyłączone (państwa-strony wyraziły zgodę na poddanie arbitrażowi „każdego sporu między inwestorem jednej Umawiającej się Strony a drugą Umawiającą się Stroną w związku z inwestycją tej pierwszej”). Taka interpretacja nie znajduje też poparcia w przedmiocie i celu BIT, a także interpretacji kontekstowej z uwzględnieniem art. 4(3) BIT WB-Indie (który wprost wyłącza kwestie związane z opodatkowaniem z zakresu klauzul o traktowaniu narodowym i najwyższego uprzywilejowania). Zob. wyrok Cairn, nr 796–815. Na metodologiczną wartość tego rozróżnienia dla spraw podatkowych zwracają uwagę: B. Kuźniacki, S. van Weeghel, *op. cit.*, s. 130.

³⁷ Wyrok Cairn, nr 823–827.

³⁸ Indie podnosiły, że na mocy prawa holenderskiego spory podatkowe są spod arbitrażu wyłączone. Choć więc w przypadku Cairn spór podatkowy jest sporem niejako „bazowym”, to jednak nie on, a spór inwestycyjny stanowi właściwy przedmiot postępowania arbitrażowego. Zob. wyrok Cairn, nr 821, 823–827, 828–834.

³⁹ Wyrok Cairn, nr 794.

Sporą część argumentacji Indie poświęciły problematyce suwerenności. Oparły się w tym zakresie na klauzuli generalnej porządku publicznego, nie po to jednak, aby odmówić wykonania ewentualnego orzeczenia Trybunału (tego wszak jeszcze nie było), lecz – bardziej proaktywnie – zapobiec przyjęciu sprawy Cairn do rozpoznania⁴⁰. Państwo indyjskie twierdziło, że spory podatkowe podlegają pod suwerenne władztwo poszczególnych państw, pozostają więc w wyłącznej kompetencji sądów krajowych i nie mogą zostać poddane arbitrażowi⁴¹. Trybunał nie mógłby zresztą orzekać o ważności nowelizacji, której konstytucyjność nie została zakwestionowana w drodze odpowiednich procedur krajowych⁴². Zdaniem Indii skoro w prawie międzynarodowym nie istnieje zakaz stanowienia przepisów podatkowych z mocą wsteczną, to tego rodzaju uprawnienie podlega jedynie ograniczeniom wynikającym z krajowych konstytucji – indyjska zaś dopuszcza co do zasady stosowanie przepisów podatkowych z mocą wsteczną. Wreszcie, ponieważ indyjski test konstytucyjności odzwierciedla w dużej mierze powoływany przez spółki Cairn standard FET (w obu przypadkach sądy wykorzystują analogiczne narzędzia, co czyni te testy „funkcjonalnie równoważnymi”), to problem oceny nowelizacji z 2012 r. jako elementu sprawiedliwego i słusznego traktowania w ogóle nie wchodzi w grę⁴³.

Również w tym obszarze przydatne okazało się poczynione przez Trybunał rozróżnienie. Nie można zaprzeczyć, że zarówno uchwalając sporną zmianę przepisów, jak i wymierzając podatek, indyjskie władze działały w ramach swej suwerenności w dziedzinie opodatkowania. W sprawie Cairn nie chodziło jednak

⁴⁰ Wyrok Cairn, 816. W prawie polskim klauzula generalna porządku publicznego została wyrażona w art. 7 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 503). W klasycznym ujęciu powołanie się na nią ma na celu zapobieżenie naruszeniu suwerenności państwa poprzez odmowę wykonania orzeczeń zagranicznych (a więc również wydanych przez trybunały arbitrażowe), które są niezgodne z wewnętrznym porządkiem danego państwa. Szerzej zob. M. Moses, *Public Policy: National, International and Transnational*, „Kluwer Arbitration Blog”, 12.11.2018 r. Pozyskano z: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/arbitration-blog/public-policy-national-international-and-transnational/> (dostęp: 19.03.2026).

⁴¹ Wyrok Cairn, nr 828–836.

⁴² Indie podnosiły również przedwczesność roszczenia, związaną z brakiem wyczerpania przez Cairn krajowych środków zaskarżenia oraz zgodność nowelizacji z 2012 r. z indyjską konstytucją (powołując w tym zakresie „przynajmniej 346 innych nowelizacji retroaktywnych”, wprowadzonych przez Parlament do ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych). Zob. wyrok Cairn, nr 634, 641, 681–682, 977–989, 1010 i 1112. Por. także A. Vora, *op. cit.*, s. 287.

⁴³ Zob. wyrok Cairn, nr 989. Indie argumentowały również, że kwestie podatkowe są wykluczone z zakresu BIT WB-Indie i mogą być ewentualnie rozpatrywane w oparciu o odpowiednie umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania (zob. wyrok Cairn, nr 796–815). Sygnalizuje to ciekawy obszar rozważań na temat relacji pomiędzy tymi dwoma rodzajami traktatów międzynarodowych, na którego rozwinięcie nie pozwalają jednak ramy niniejszego opracowania. Warto natomiast zaznaczyć, że w tych opracowaniach, w których ów wątek się pojawia, wkład analityczny Trybunału określa się jako „przełomowy” i „pionierski”, zob. A. Vora, *op. cit.*, s. 287 i 295.

o zgodność zastosowanych środków z prawem indyjskim, lecz raczej o to, czy korzystając z przynależnego im władztwa w dziedzinie opodatkowania, Indie działały zgodnie z wiążącymi je zobowiązaniami międzynarodowymi⁴⁴. Jak bowiem wskazał Trybunał, państwo nie może powoływać się na prawo krajowe ani po to, by zanegować zawartą umowę międzynarodową (argumentując na przykład, że określone kwestie objęte zakresem traktatu stanowią jego suwerenne działania⁴⁵), ani po to, by usprawiedliwić naruszenie tej umowy. Ocenie pod kątem naruszenia przez państwo jego zobowiązań międzynarodowych może więc podlegać również działanie, które nie zostało uznane za niekonstytucyjne na gruncie prawa krajowego – co w przypadku nowelizacji prowadzącej do opodatkowania zdarzeń wcześniej nieopodatkowanych może wiązać się z oceną jej charakteru (czy jest arbitralna, dyskryminująca, sprzeczna z podstawowymi standardami pewności prawa lub sprawiedliwości proceduralnej)⁴⁶. Skoro więc zadaniem Trybunału nie było rozpatrzenie sprawy podatkowej, lecz sporu inwestycyjnego z wątkiem podatkowym, to powołane przez Indie okoliczności nie miały znaczenia.

Konkluzje

Międzynarodowy arbitraż inwestycyjny nie jest typowym pierwszym wyborem osób zastanawiających się nad efektywnymi sposobami załatwienia sporu z organem podatkowym. Choć dyskusja na ten temat stopniowo narasta, to wciąż jeszcze hasło „arbitraż podatkowy” przywodzi na myśl przede wszystkim procedurę wzajemnego porozumiewania się, wynikającą z umów o unikaniu podwójnego opodatkowania (*mutual agreement procedure*, tzw. MAP)⁴⁷. Niezależnie od całościowej oceny, praktyczne walory tej ostatniej są z perspektywy jednostki ograniczone, nie może więc dziwić poszukiwanie przez podatników rozwiązań „alternatywnych”⁴⁸.

⁴⁴ Wyrok Cairn, nr 793–794.

⁴⁵ Trybunał odrzucił przy tym argumentację, jakoby wybór ustawodawcy podlegał prawu krajowemu Umawiających się Stron lub przynajmniej państwa przyjmującego, jako tego, które będzie regulować ponieważ pewne aspekty inwestycji. W braku wyłączeń lub późniejszej derogacji należy uznać, że umawiające się państwa zgodziły się na arbitraż we wszystkich sprawach objętych zakresem BIT. Zob. wyrok Cairn, nr 816–822.

⁴⁶ Wyrok Cairn, nr 825, 1064. Działa to oczywiście w obie strony – rozstrzygnięcie Trybunału nie ma skutku *erga omnes*, nawet więc gdyby ustalił, że indyjskie środki podatkowe naruszały prawa spółek Cairn wynikające z BIT WB-Indie, nie skutkowałoby to nieważnością nowelizacji z 2012 r.

⁴⁷ Zob. np. Zespół CASP, *Arbitraż podatkowy – czy staje się nowym standardem w międzynarodowym rozwiązywaniu sporów?*, 26.02.2026 r. Pozyskano z: <https://casp.sgh.waw.pl/aktualnosci/arbitraz-podatkowy> (dostęp: 23.03.2026).

⁴⁸ Procedura MAP zakłada przede wszystkim interakcje pomiędzy państwami, które nie tylko nie muszą rezygnować z atrybutów swojej suwerenności, ale nie muszą nawet dojść do porozumienia (choć pewne zmiany w tym zakresie wynikają z art. 25 UPO zmodyfikowanego konwencją wielostronną

Swoje limity ma też międzynarodowy arbitraż inwestycyjny – obok wysokich kosztów i długiego czasu oczekiwania jest to oczywiście ograniczenie jego przydatności do spraw wyłącznie z wątkiem międzynarodowym. Mimo wszystko, jak pokazuje sprawa Cairn, może on stanowić istotne narzędzie do ograniczania profiskalnych tendencji współczesnych państw, zwłaszcza uświadamiania decydentom w obszarze polityki podatkowej (oraz projektodawcom zmian ustaw podatkowych), że działania państw mogą podlegać kontroli w świetle zobowiązań międzynarodowych⁴⁹. Z drugiej strony, presja budżetowa i polityczna, a także rosnąca siła przedsiębiorstw międzynarodowych nie usprawiedliwiają może, ale pozwalają do pewnego stopnia zrozumieć, dlaczego obszar podatkowy jest dla poszczególnych państw tak drażliwy⁵⁰. Niekiedy istotną rolę może też grać indywidualna specyfika. W przypadku sprawy Cairn będzie to chociażby niewypowiedziany wątek narracji postkolonialnej, zawierający się – najkrócej rzecz ujmując – w pytaniu o to, czy próba retroaktywnego opodatkowania transakcji z wykorzystaniem naturalnych zasobów Indii rzeczywiście stanowi ze strony tego państwa nadużycie, czy też jest może – jakkolwiek kontrowersyjną – próbą zniwelowania stanu pewnej dziejowej nierównowagi.

Choć ciekawy, wątek ten należy raczej do obszaru politologii i wykracza poza ramy niniejszego opracowania. Pozostaje obserwować, w jaki sposób arbitraż inwestycyjny wykorzystają podmioty inwestujące w Polsce. W realiach zintensyfikowanych działań polskich organów podatkowych w obszarze zryczałtowanego podatku dochodowego nie można bowiem wykluczyć, że ktoś w końcu po to narzędzie sięgnie.

Bibliografia

- Balcerzak F., Sołtysik S., *Jurysdykcja trybunałów arbitrażowych w sporach inwestycyjnych a kwestia rozszerzenia zgody na arbitraż państwa przyjmującego w wyniku zastosowania klauzuli największego uprzywilejowania*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2013, 12, s. 133–165. <https://doi.org/10.31261/PPPM.2013.12.05>
- Cairn Energy PLC and Cairn UK Holdings Limited v. The Republic of India*, PCA Case No. 2016-7, Final Award, 21.12.2020 r. Pozyskano z: <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw181339.pdf>.

implementującą środki traktatowego prawa podatkowego, mające na celu zapobieganie erozji podstawy opodatkowania i przenoszeniu zysku, MLI). W praktyce zastosowanie tej procedury ogranicza się zazwyczaj do cen transferowych.

⁴⁹ Por. również B. Kuźniacki, S. van Weeghel, *op. cit.*, s. 152–154.

⁵⁰ Por. również Sz. Zaręba, *Odchodzenie od arbitrażu inwestycyjnego wewnątrz Unii Europejskiej* Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 22.11.2021 r. Pozyskano z: <https://www.pism.pl/publikacje/odchodzenie-od-arbitrazu-inwestycyjnego-wewnatrz-unii-europejskiej> (dostęp: 19.03.2026).

- Dokument wypowiedzenia przez Rzeczpospolitą Polską Traktatu Karty Energetycznej oraz Protokołu Karty Energetycznej dotyczącego efektywności energetycznej i odnośnych aspektów ochrony środowiska, sporządzonych w Lizbonie dnia 17.12.1994 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 946).
- Filipczyk H., *Negocjacje z organami podatkowymi jako forma rozwiązywania sporów. Czy negocjowanie podatków jest sprawiedliwe?*, Warszawa 2023. Pozyskano z: <https://sip.lex.pl/#/monograph/369543462/9?keyword=filipczyk&toHit=1>.
- Investment Policy Hub, UNCTAD. Pozyskano z: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements>.
- International Monetary Fund (IMF), Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), United Nations (UN), World Bank Group (WBG), *The Taxation of Offshore Indirect Transfers – A Toolkit*. Pozyskano z: https://www.tax-platform.org/sites/pct/files/publications/PCT_Toolkit_The_Taxation_of_Offshore_Indirect_Transfers.pdf.
- Konwencja wiedeńska o prawie traktatów, sporządzona w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439). Pozyskano z: <https://sip.lex.pl/#/act/16793853>.
- Kranz J., *Pojęcie suwerenności we współczesnym prawie międzynarodowym*, Warszawa 2015.
- Kuźniacki B., *Międzynarodowy arbitraż inwestycyjny w sprawach podatkowych – wprowadzenie*, [w:] *Teoria i praktyka stosowania prawa podatkowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Hannie Litwińczuk*, red. M. Jamróży, K. Tetlak, Warszawa 2025.
- Kuźniacki B., van Weeghel S., *Cairn Energy: when retroactive taxation not justified by prevention of tax avoidance is unfair and inequitable*, „*Arbitration International*” 2023, 39(1), s. 125–154. <https://doi.org/10.1093/arbint/aiad003>.
- Latek M., Puccio L., *Investor-State Dispute Settlement (ISDS) – State of play and prospects for reform*, briefing nr PE 545.736 dla Parlamentu Europejskiego ze stycznia 2015 r., European Parliamentary Research Service. Pozyskano z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI\(2015\)545736_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/545736/EPRS_BRI(2015)545736_EN.pdf)
- Loya K.A., Desai V., *The Cairn Energy v. India Saga: A Case of Retrospective Tax and Sovereign Resistance against Investor State Awards*, „*Kluwer Arbitration Blog*”. Pozyskano z: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/arbitration-blog/the-cairn-energy-v-india-saga-a-case-of-retrospective-tax-and-sovereign-resistance-against-investor-state-awards/>
- Monbiot G., *The lies behind this transatlantic trade deal*, „*The Guardian*”, 2 grudnia 2013. Pozyskano z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/dec/02/transatlantic-free-trade-deal-regulation-by-lawyers-eu-us>
- Moses M., *Public Policy: National, International and Transnational*, „*Kluwer Arbitration Blog*”, 12.11.2018 r. Pozyskano z: <https://legalblogs.wolterskluwer.com/arbitration-blog/public-policy-national-international-and-transnational/>
- Porozumienie o wygaśnięciu Dwustronnych Traktatów Inwestycyjnych między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, SN/4656/2019/INIT (Dz.Urz. UE L 169 z 29.05.2020 r., s. 1).
- Szmidt W., *Czy los wewnątrzunijnego arbitrażu inwestycyjnego został przesądzony? – glosa do wyroku Trybunału Sprawiedliwości z 2.09.2021 r., C-741/19, Republika Mołdawii przeciwko Komstroy LLC*, „*Europejski Przegląd Sądowy*” 2022, 8, s. 45–50. Pozyskano z: <https://>

sip.lex.pl/#/publication/386298971/szmidt-wojciech-czy-los-wewnatrzunijnego-arbitrazu-inwestycyjnego-zostal-przesadzony-glosa-do

Umowa z 14 marca 1994 r. między Rządem Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej a Rządem Republiki Indii w sprawie promocji i ochrony inwestycji.

Vora A., *Cairn Energy Plc and Cairn UK Holdings Private Limited v The Republic of India: Retroactive Tax Legislation When it Ceases to Meet the Fair and Equitable Treatment Standard*, „British Tax Review” 2021, 3, s. 287–297. Pozyskano z: <https://ssrn.com/abstract=3904571>

Zaręba Sz., *Odchodzenie od arbitrażu inwestycyjnego wewnątrz Unii Europejskiej*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 22.11.2021 r. Pozyskano z: <https://www.pism.pl/publikacje/odchodzenie-od-arbitrazu-inwestycyjnego-wewnatrz-unii-europejskiej>
Zespół CASP, *Arbitraż podatkowy – czy staje się nowym standardem w międzynarodowym rozwiązywaniu sporów?*, 26.02.2026 r. Pozyskano z: <https://casp.sgh.waw.pl/aktualnosci/arbitraz-podatkowy>